HELSINGIN
KÄRÄJÄOIKEUS

LAUSUNTO

28.9.2023

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lausunto- ja kuulemispyyntö 21.9.2023 Helsingin käräjäoikeudelle

Asia: U 48/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta parlamentin ja neuvoston direktiiviksi korruption torjumiseksi

Helsingin käräjäoikeuden lausunto

Yleistä

Helsingin käräjäoikeus suhtautuu direktiiviehdotuksen tavoitteisiin myönteisesti, erityisesti korruption torjunnan ja oikeusvaltioperiaatteen edistämisen näkökulmasta. Helsingin käräjäoikeus korostaa, että korruptiorikokset voivat olla rajat ylittäviä ja niillä voi olla rajat ylittäviä vaikutuksia. Siksi on perusteltua pyrkiä harmonisoimaan jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöä.

Viranomaisten resursseja ja osaamista on kehitettävä, jotta korruptiorikokset paljastuvat ja kiinnijäämisriski kasvaa. Direktiiviehdotuksen kriminalisointivelvoitteita on arvioitava tarkemmin ja rangaistavaksi säädettäviä tekoja on täsmennettävä. Kansallinen liikkumavara ja suhteellisuusperiaate on säilytettävä.

Yleisesti ottaen ehdotuksen määritelmät vaikuttavat kattavilta ja tärkeiltä korruption torjunnan kannalta, mutta niiden yhdenmukaisuutta ja vaikutuksia Suomen kansalliseen lainsäädäntöön on tarkasteltava tarkasti jatkoneuvotteluissa.

Lainsäädäntömuutosten tekeminen on välttämätöntä direktiivin täytäntöönpanemiseksi, ja muutokset tulisi tehdä huolellisesti ja tarkasti, jotta ne vastaavat direktiivin tarkoituksia ja varmistavat sen asianmukaisen täytäntöönpanon Suomessa.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

Suomen rikoslakiin voi olla tarpeen tehdä muutoksia, jotta se vastaa direktiiviehdotuksen vaatimuksia raskauttavien ja lieventävien olosuhteiden osalta korruptiorikosten yhteydessä.

Rangaistusasteikkojen on oltava suhteessa tavoitteeseen ja rikoksen vakavuuteen, ja niitä on arvioitava yhdessä rikosten määrittelyä koskevien artiklojen kanssa.

Viranomaisyhteistyötä ja resursseja on vahvistettava, mutta säätelyratkaisuja on arvioitava huolellisesti oikeasuhtaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta.

Helsingin käräjäoikeus korostaa, että seuraamusjärjestelmässä on vältettävä päällekkäisyyksiä ja varmistettava perusoikeuksien kunnioittaminen. Oikeushenkilöä koskevat seuraamukset tulisi säilyttää harkinnanvaraisina.

Ehdotuksen vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Ehdotuksen *2 artiklan kohtien 1, 3-5, 6 ja 7* määritelmät näyttäisivät olevan linjassa nykyisen kansallisen sääntelyn kanssa eivätkä vaadi muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Artiklan 2 kohdan mukaan "Varoilla" tarkoitetaan varoja tai kaikkea aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta sekä kaiken muotoisia, myös sähköisiä tai digitaalisia, oikeudellisia asiakirjoja tai instrumentteja, jotka ovat osoituksena tällaisten varojen omistuksesta tai osuudesta niihin. Tämä määritelmä eroaa hieman Suomen lahjusrikosten määritelmistä, joissa ei eritellä tarkemmin lahjan tai edun luonnetta. Määritelmien yhdenmukaisuutta suhteessa Suomen lainsäädäntöön on tarpeen arvioida neuvotteluissa, erityisesti kun kriminalisointeja täsmennetään.

Artiklan 8 kohdassa määritellään "korkean tason virkamies", johon kuuluvat myös valtionpäämiehet. Suomessa valtionhallinnon ylimmän johdon virkamiehillä tarkoitetaan virkamieslain määritelmiä, jotka eivät välttämättä kata kaikkia ehdotuksessa listattuja virkamiehiä. Tämä näkökohta vaatii erityistä huomiota ja arviointia neuvotteluissa.

Ehdotuksen *12 artiklassa* tarkoitettu oikeudenkäytön häiritseminen on säädetty rangaistavaksi Suomen rikoslain 15 luvun 5 ja 9 §:llä, rikoslain 16 luvun 1-3 §:llä ja rikoslain 25 luvun 7 § ja 7 a §:llä. Mainitut pykälät vastaavat pääosin ehdotuksen 12 artiklan 1. ja 2. kohtia, mutta ehdotus voi edellyttää lainsäädäntömuutoksia rikoslakiin erityisesti tilanteissa, joissa kyse on edun lupaamisesta, tarjoamisesta tai

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650	Porkkalankatu 13	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi
00181 HELSINKI	00180 HELSINKI			

antamisesta perättömän lausuman aikaansaamiseksi tai todisteluun tai todisteiden esittämiseen puuttumiseksi jossakin 7–11, 13 ja 14 artiklassa tarkoitetussa rikosasiassa.

Käräjäoikeus painottaa, että jotta ehdotuksen vaatimukset voidaan täyttää asianmukaisesti, Suomen rikoslakia on mahdollisesti muutettava niin, että se sisältää tarvittavat määritelmät ja rangaistusmahdollisuudet oikeudenkäytön häiritsemistä koskevissa tilanteissa. Tämä voi vaikuttaa rikoslain 15, 16 ja 25 luvun pykäliin tai edellyttää uusien pykälien luomista, jotka vastaavat direktiivin vaatimuksia.

Ehdotuksen *18 artiklassa* säädetään raskauttavista ja lieventävistä seikoista korruptiorikosten yhteydessä. Suomen rikoslain systematiikka koskee kaikkia rikoksia, ja rangaistuksen mittaamista koskevat perusteet ovat yleisesti määritelty rikoslain yleisessä osassa 6 luvussa. Nämä perusteet huomioivat rikoksen vahingollisuuden, vaarallisuuden, tekijän vaikuttimet ja syyllisyyden.

Ehdotetut raskauttavat ja lieventävät olosuhteet korruptiorikoksissa voivat vaatia muutoksia Suomen rikoslakiin. Erityisesti voidaan mainita seuraavat kohdat:

- Ehdotettu direktiivi sisältää kohtia, jotka voivat edellyttää muutoksia rikoslakiin, kuten 18 artiklan 1. kohdan a, d ja e -kohdat.
- Rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukaan rangaistuksen lieventämisperusteina voivat olla esimerkiksi tekijän pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia tai pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä. Tämä osittain täyttää ehdotuksen 18 artiklan 2. kohdan velvoitteen. Kuitenkin toisen henkilön rikoksen selvittämisen edistäminen ei ole Suomessa sellaisenaan lieventämisperuste. Tämä kuitenkin herättää kysymyksen, olisiko harkitsemisen arvoista tarkastella koko lieventämisperusteiden järjestelmää uudelleen, erityisesti tilanteissa, joissa tällainen toisen henkilön rikoksen selvittämisen tukeminen voi olla perusteltua, esimerkiksi jengi- tai huumausainerikoksissa.

Rikoslain 8 luvun mukaiset rikosten vanhentumisajat eivät täysin vastaa direktiiviehdotuksen 28 artiklassa määriteltyjä unionipetosdirektiivin rikosten vanhentumisaikoja, erityisesti liittyen vaadittuun 15 vuoden vanhentumisaikaan. Direktiiviehdotuksen mukaan vanhentumisajat voivat kuitenkin olla lyhyempiä tietyin vanhentumisen katkaisemismahdollisuuksin. Tulevaisuudessa on tärkeää arvioida, täyttävätkö Suomen rikoslain 8 luvun säännökset vanhentumisajoista ja niiden katkeamisesta direktiivin vanhentumista koskevat vaatimukset, ja tarvittaessa harkita niiden päivittämistä.

Esityksen suhde perus- ja ihmisoikeuksiin sekä perustuslakiin

Käräjäoikeus huomauttaa, että direktiiviehdotus sisältää useita ehdotuksia, jotka voivat vaikuttaa Suomen lainsäädäntöön. Esimerkiksi direktiiviehdotuksen määritelmä vaikutusvallan kauppaamisesta sisältää elementtejä, jotka saattavat olla ristiriidassa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimusten, erityisesti tarkkarajaisuuden, kanssa.

Direktiiviehdotuksen 13 artikla ei näytä sallivan samanlaisten rajoitusten soveltamista itsepesun rangaistavuuteen kuin mitä Suomen lainsäädännössä ja rahanpesurikosdirektiivissä on säädetty. Kaksoisrangaistavuuden kieltäminen on olennainen osa Suomen perustuslain 21 §:ssä turvattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tämä oikeus sisältää periaatteen siitä, että henkilöä ei saa asettaa uudelleen syytteeseen tai tuomita uudelleen samasta teosta (ne bis in idem). Tämä periaate on perustuslakivaliokunnan käytännössä vahvistettu ja pidetty tärkeänä.

Näin ollen direktiiviehdotuksen yhteensovittaminen Suomen lainsäädännön ja perustuslain kanssa vaatii tarkkaa huomioimista, ja tarvittaessa on tehtävä tarvittavia muutoksia, jotta varmistetaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen noudattaminen.

Lopuksi käräjäoikeus toteaa, että direktiiviehdotuksen nykymuodossa saattaa olla mahdollista, että sen vaatimukset edellyttävät perustuslain muutosta Suomessa. Erityisesti ministerivastuuprosessiin ja kansanedustajan asemaan liittyvät kysymykset voivat olla herkkiä perustuslain tulkinnan kannalta. Jos direktiiviehdotus hyväksytään sellaisenaan, ja sen täytäntöönpano Suomessa edellyttää perustuslain muuttamista, tulee asianmukaiset lainsäädäntö- ja perustuslailliset toimenpiteet toteuttaa ennen direktiivin täytäntöönpanoa.

Petteri Plosila

Osaton johtaja, Helsingin käräjäoikeus